

Nr 284.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till uppförande av en hovrättsbyggnad i Göteborg; given Stockholms slott den 16 maj 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 maj 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och finansdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga om *anslag till uppförande av en hovrättsbyggnad i Göteborg.*

Föredraganden anför:

Enligt lagen den 3 september 1939 (nr 618) om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken, vilken lag träder i kraft den 1 oktober 1941 eller den senare dag Konungen bestämmer, skall jämte de nuvarande hovrätterna finnas en hovrätt för Västra Sverige med ett domsområde omfattande Hal-

lands, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län. Hovrätten skall förläggas till Göteborg.

I samband med framläggandet för 1939 års lagtima riksdag av förslag till nyssnämnda lag anhöll Kungl. Maj:t på min hemställan genom särskild proposition (nr 168) om riksdagens medgivande att vidtaga erforderliga förberedande åtgärder för den nya hovrättens inrättande under budgetåret 1941/42.

I det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet framhöll jag, att någon redan befintlig byggnad i Göteborg, lämpad att inrymma ämbetslokaler för den nya hovrätten, icke stode till förfogande. En särskild byggnad måste därför uppföras för hovrättens räkning. Jag erinrade i detta sammanhang om att stadsfullmäktige i Göteborg den 23 februari 1939 beslutat, under förutsättning att statsmakterna beslöte om inrättande av en hovrätt i Göteborg samt förflyttning dit av Västerbygdens vattendomstol, förklara Göteborgs stad villig att *dels* för uppförande av en byggnad för nämnda domstolar till Kungl. Maj:t och kronan med äganderätt överlåta erforderligt område av 8 kvarteret Öresten i stadsdelen Lorensberg, *dels ock* till gäldande av kostnaderna för ifrågavarande byggnad lämna ett bidrag av 225,000 kronor. Genom byggnadsstyrelsens utredningsbyrå hade inhämtats, att den erbjudna tomten lämpade sig för angivna ändamål. Kostnaderna för en byggnad, inrymmande lokaler för en hovrätt av den storlek varom vore fråga, kunde enligt från byggnadsstyrelsen införskaffade upplysningar beräknas till omkring 600,000 kronor. Härtill komme vissa andra engångskostnader för möbler och annan inredning m. m. å sammanlagt 115,000 kronor. Kostnadsberäkningarna angåvos vara preliminära.

I anslutning härtill uttalade jag, att det av Göteborgs stad gjorda erbjudandet syntes böra antagas samt att Västerbygdens vattendomstol borde förflyttas från Vänersborg till Göteborg samt inrymmas i samma byggnad som hovrätten för Västra Sverige.

Riksdagen anmälde därefter i skrivelse den 9 juni 1939 (nr 372), att riksdagen medgivit Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga förberedande åtgärder för den nya hovrättens inrättande. Riksdagen förklarade sig ha intet att erinra mot en lösning av hovrättens lokalfråga i huvudsaklig överensstämmelse med det av departementschefen förordade förslaget men framhöll i anslutning härtill, att den utginge från att tillbörlig hänsyn komme att tagas till den omständigheten, att slutlig ställning icke tagits till den nya hovrättens domsområde, utan att framdeles en eventuell utvidgning av detta kunde komma i fråga. Riksdagen anslöt sig emellertid till den i vissa motioner hävdade uppfattningen, att Västerbygdens vattendomstols kansli borde bibehållas vid sin förläggning till Vänersborg.

Sedan med hänsyn till riksdagens ställningstagande planen att inrymma vattendomstolens kansli i den nya hovrättsbyggnaden i Göteborg förfallit samt stadsfullmäktige i Göteborg erhållit underrättelse härom, ha stadsfullmäktige enligt beslut den 24 augusti 1939 vidhållit erbjudandet att utan ersättning överlåta erforderligt område av 8 kvarteret Öresten. Stadsfullmäktige ha vidare förklarat staden vara villig att lämna ett bidrag av 200,000 kro-

nor till gäldandet av kostnaderna för hovrättsbyggnaden. Beslutet har i viss del överklagats men fastställts av regeringsrätten genom utslag den 16 maj 1940.

Kungl. Maj:t beslöt därefter den 13 september 1940 antaga de av Göteborgs stad sålunda gjorda erbjudandena samt uppdrog åt byggnadsstyrelsen att med stadens vederbörande myndigheter föra de förhandlingar, som erfordrades för överlåtelse å Kungl. Maj:t och kronan av lämpligt markområde av kvarteret Öresten, samt att därefter till Kungl. Maj:t inkomma med utlåtande och förslag i ämnet. Byggnadsstyrelsen anbefalldes tillika att i samråd med de personer, som chefen för justitiedepartementet därtill förordnade, verkställa utredning rörande uppförande av en hovrättsbyggnad å ifrågavarande område. Slutligen bemyndigade Kungl. Maj:t styrelsen att för fullgörandet av nyssnämnda uppdrag av reservationsanslaget till utredningar rörande tillämnade byggnadsföretag m. m. taga i anspråk ett belopp av högst 3,000 kronor med skyldighet för styrelsen att, därest framdeles anslag för uppförande av ifrågavarande hovrättsbyggnad komme att ställas till styrelsens förfogande, från sådant anslag tillgodoföra berörda reservationsanslag vad därav i anledning av det styrelsen lämnade uppdraget utgivits.

Den 2 oktober 1940 förordnade jag därefter presidenten Gunnar Bendz och expeditionschefen Carl Romberg att deltaga i utredningen rörande ifrågavarande byggnadsföretag.

I skrivelse den 4 december 1940 till chefen för justitiedepartementet har Göteborgs stadskollegium under hänvisning bland annat till den stora arbetslöshet, som vore rådande i staden, framhållit önskvärdheten av att arbetena med uppförande av hovrättsbyggnaden snarast möjligt igångsättas.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 mars 1941 framlagt resultaten av den hittills verkställda utredningen. Vid skrivelsen ha fogats dels ett av länsarkitekten i Göteborg E. Friberger upprättat skissförslag till ifrågavarande byggnad, dels ock en av presidenten Bendz avfattad promemoria med vissa synpunkter beträffande byggnadens planering m. m.

Byggnadsstyrelsen anför i sin skrivelse bland annat följande:

Förhandlingarna rörande markförvärvet hava icke kunnat slutföras, då omfattningen av det för ändamålet erforderliga området givetvis icke kan närmare fixeras förrän avgörande träffats rörande hovrättsbyggnadens storlek och planutformning. Byggnadsstyrelsen får emellertid framhålla, att enligt det föreliggande skissförslaget skulle för ändamålet tagas i anspråk den del av kvarteret Öresten, som enligt gällande stadsplan är avsedd för bebyggelse, och har ordföranden i Göteborgs drätselkammaras andra avdelning i skrivelse den 12 mars 1941 meddelat, att det sålunda avsedda området vore att anse såsom sådant erforderligt område av nämnda kvarter, som stadsfullmäktige vid ovannämnda sammanträde den 24 augusti 1939 beslutat förklara staden villig att med äganderätt utan ersättning överlåta till Kungl. Maj:t och kronan.

Till grund för det upprättade skissförslaget till nybyggnaden ifråga har lagts ett i samråd med ovannämnda två sakkunniga utarbetat program. Enligt detta har man utgått från att rättegångsförfarandet i hovrätt kommer att förändras i överensstämmelse med processlagberedningens förslag, vilket

innebär att muntlig förhandling skall komma till användning i större utsträckning än för närvarande. Full klarhet har icke ansetts föreligga, huruvida hovrätten skall komma att organiseras på två eller tre divisioner. Då man emellertid enligt de tillkallade sakkunnigas mening torde kunna förvänta att redan snart efter hovrättens inrättande behov kommer att föreligga av tre divisioner har i programmet, för undvikande av omedelbar och dyr tillbyggnad, räknats med detta antal divisioner. Därvid har dock förutsetts, att hovrättens plenisal jämväl skulle kunna utnyttjas såsom sessionssal för en division, varför endast två sessionssal skulle bli erforderliga. Däremot har föreslagits tre divisionsordföranderum, förlagda intill plenisalen respektive sessionssalarna. Vidare har räknats med ett behov av 12 arbetsrum för ledamöter å de olika divisionerna. I detta avseende får styrelsen framhålla, att ovannämnda sakkunniga bestämt framhållit, att såsom förhållandena numera gestalta sig, man måste räkna med att hovrättens ledamöter skola utföra sitt huvudsakliga arbete inom hovrättsbyggnaden och därför måste beredas tillgång till särskilda arbetsrum inom densamma. Ledamotsrummen hava emellertid ansetts kunna givas en ringa storlek, 12 à 9 kvadratmeter, under det att divisionsordförandenas rum, vilka tillika äro avsedda att användas såsom överläggningsrum för respektive divisioner, givits en golvyta av omkring 18 kvadratmeter. Slutligen får byggnadsstyrelsen framhålla att man i programmet utgått ifrån att även med iakttagande av nödig sparsamhet vissa krav måste ställas på en byggnad av denna art ifråga om monumentalitet och värdig utformning.

Det av länsarkitekten Friberger på grundval av ovannämnda program upprättade skissförslaget åskådliggöres å åtta den 5 mars 1941 dagtecknade ritningar jämte en situationsplan. Såsom av situationsplanen framgår skulle byggnaden enligt förslaget förläggas till den norra delen av den för bebyggelse avsedda kvartersmarken, och skulle byggnaden bestå av en kvadratisk huvuddel med en mot söder utmed östra tomtgränsen framspringande lägre flygelbyggnad. Huvudentrén är förlagd till byggnadens norra fasad. I bottenvåningen skola inrymmas de lokaler, till vilka allmänheten i första hand är hänvisad, nämligen hovrättens expedition samt rum för åklagare och advokater. Till denna våning är jämväl förlagd bostad för hovrättens vaktmästare, lunchrum för personalen, kapprum och toaletter m. m. Då på grund av terrängens lutningsförhållanden de i denna vånings södra del belägna utrymmena i huvudsak ligga under marknivån, hava dessa utrymmen utnyttjats till skyddsrum, arkiv, värmeledningsutrymmen m. m. Våningen 1 trappa upp, som ligger i nivå med den söder om byggnaden belägna gårdsplanen, utgör huvudvåningen, till vilken pleni- och sessionssalarna äro förlagda. Såsom förmak till samtliga dessa salar är anordnad en rymlig hall, som delvis går genom två våningar och från vilken genom ett stort glasparti erhålles utblick mot söder över gården och den bortom denna ytterligare stigande terrängen. I denna våning äro vidare presidentens rum samt rum för sekreteraren och kanslibiträden förlagda. Våningen 2 trappor upp upptager tjänsterum för hovrättens ledamöter och övriga tjänstemän samt biblioteksutrymmen.

På grund av den förhållandevis korta tid, som efter programmets upprättande stått länsarkitekten Friberger till buds för uppgörande av förslaget, har detta icke kunnat i alla avseenden slutgiltigt utformas. Ehuru sålunda det torde kunna förutsättas att vissa modifikationer i förslaget kunna bli påkallade, torde detsamma dock i huvudsak kunna läggas till grund för byggnadsföretaget. Presidenten Bendz har i sin P. M. bland annat framställt vissa erinringar beträffande förslaget. Han har sålunda framhållit önskvärdheten av att de befattningshavare, som ständigt vistas i tjänste-

rummen, få dessa förlagda åt solsidan. Detta krav, som avser expeditionslokalerna i bottenvåningen samt rummen för notarier, fiskaler, aspiranter och kanslipersonal i våningen 2 trappor upp, torde utan svårighet kunna genom viss om disposition av lokalerna tillgodoses. Vidare har presidenten Bendz framställt önskemål att vissa utrymmen, nämligen sessionssalarna samt rummen för aktuarien-arkivarien och hans biträden skulle göras något större. Detta önskemål torde böra tillgodoses i den mån detta kan ske, utan att byggnadens volym härigenom väsentligt ökas. Vad slutligen beträffar de av presidenten Bendz uttalade önskemål om ett mera monumentalt utförande av byggnaden, får byggnadsstyrelsen framhålla, att detta torde kunna få anses vara i och för sig berättigat, men att ett tillgodoseende av detta önskemål givetvis kommer att medföra ökade kostnader.

Kostnaderna för uppförandet av en hovrättsbyggnad i enlighet med det föreliggande skissförslaget beräknades av byggnadsstyrelsen till 600,000 kronor. Skulle byggnaden givas en med hänsyn till sitt ändamål och förutsebara långa livslängd bättre inredning och utsmyckning, borde kostnaderna beräknas till 650,000 kronor. Byggnadsstyrelsen ville för sin del föreslå, att sistnämnda belopp anvisades till byggnadens uppförande. Då Göteborgs stad förklarar sig villig att till byggnadsföretaget lämna ett bidrag av 200,000 kronor, skulle sålunda av statsmedel för ändamålet erfordras ett belopp av 450,000 kronor.

Efter remiss har därefter 1940 års *civila byggnadsutredning* den 7 maj 1941 avgivit utlåtande i ärendet. Utredningen har därvid anfört bland annat, att en granskning av byggnadsstyrelsens kostnadsberäkningar ådagalagt, att kostnaderna i vissa delar angivits i överkant. Genom en av tidsförhållandena betingad förenkling av material och utförande kunde byggnadskostnaderna enligt utredningens mening begränsas till 535,000 kronor. Byggnadsutredningen hade emellertid utarbetat ett nytt förslag till ifrågavarande byggnad, innefattande bland annat en betydande minskning av åtskilliga lokalutrymmen. Kostnaderna för detta förslag, vilket av utredningen förordades, uppskattades till 410,000 kronor.

En av byggnadsutredningens ledamöter, byggnadsrådet Sven Markelius, har avgivit särskilt yttrande och däri uttalat bland annat, att det krav på en mot byggnadens ändamål svarande värdig och representativ utformning, som med skärpa framhållits av de av chefen för justitiedepartementet förordnade sakkunniga, icke torde kunna tillgodoses inom ramen av det reducerade belopp som angivits i byggnadsutredningens skrivelse.

Byggnadsutredningens och byggnadsrådet Markelius' yttranden torde såsom bilagor (*Bilaga A och B*) få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende.

I anledning härav har förnyat utlåtande infordrats från byggnadsstyrelsen. Styrelsen har med skrivelse den 13 maj 1941 överlämnat en av presidenten Bendz och expeditionschefen Romberg upprättad promemoria i anledning av byggnadsutredningens förslag. Dessa *sakkunniga* ha efter en närmare granskning av förslaget uttalat, att om byggnaden uppfördes i enlighet med vad byggnadsutredningen förordat, byggnaden icke skulle — åtminstone

vad anginge lokalerna för offentlig rättsförhandling — på ett fullt tillfredsställande sätt kunna fylla sin uppgift. Det förefölle de sakkunniga naturligt, att när det gällde uppförande av byggnad för en nyinrättad överdomstol — vilken byggnad givetvis borde beräknas bestå för århundraden — byggnaden finge en med hänsyn till dess ändamål värdig utformning och i fråga om lokalutrymmet bleve fullt ändamålsenlig. Därtill funnes så mycket större anledning, som Göteborgs stad lämnade ett mycket stort bidrag till byggnadskostnaderna. De sakkunniga ha slutligen framhållit, att om det med hänsyn till det statsfinansiella läget skulle befinnas nödvändigt att reducera byggnadsprogrammet för den planerade hovrätten så väsentligt som byggnadsutredningen föreslagit, det enligt deras bestämda uppfattning vore bättre att låta med byggnadsfrågan anstå till dess förhållandena så ändrats, att en fullt ändamålsenlig och värdig byggnad kunde beredas den nya hovrätten.

Byggnadsstyrelsen har för egen del förklarat, att styrelsen funne det uppenbart, att en hovrättsbyggnad borde till form och utförande i övrigt planeras med hänsyn till att en av rikets överrätter där skulle ha sitt säte och att det i övrigt gällde en byggnad, som kunde förutses äga bestånd länge och som dagligen skulle mottaga en rättssökande allmänhet. Byggnaden borde därför givas en värdig, mot sitt ändamål svarande utformning, och material och konstruktioner borde väljas med tanke på undvikande av kostsamt underhåll. Dessa synpunkter hade uppenbarligen också varit bestämmande för Göteborgs stad vid avvägandet av dess bidrag till byggnadens uppförande, vilket bidrag, om värdet av den erbjudna, centralt och vackert belägna tomten uppskattades till 100,000 kronor, utgjorde 300,000 kronor. Att tillgodose dessa enligt byggnadsstyrelsens mening ofrånkomliga krav inom den av civila byggnadsutredningen angivna kostnadsramen av 410,000 kronor läte sig icke göra. Byggnadsstyrelsens förslag innebure en betydande nedprutning ifråga om ursprungligen framförda anspråk på utrymmen och utförande. Däremot hade styrelsen ansett det föga förenligt med ekonomisk förtänksamhet att planera en från början för knappt tilltagen byggnad eller att till den använda material, som icke erbjöde betryggande motståndskraft mot förslitning. Byggnadsstyrelsen, som hade för avsikt att vid ett vidare utarbetande av det av styrelsen framlagda skissförslaget noga tillse, att alla möjligheter till besparingar iakttoges, kunde icke finna att vad civila byggnadsutredningen anfört motiverade ett frångående av den plan för byggnadsföretaget, som detta förslag innebure. Med hänsyn såväl till behovet av ifrågavarande nybyggnad som till arbetslöshetsläget i Göteborg funne styrelsen, att ett fullföljande av företaget enligt av styrelsen uppgjort program skulle bäst stå i överensstämmelse med det allmännas intresse.

De sakkunnigas promemoria ävensom byggnadsstyrelsens utlåtande den 13 maj 1941 torde såsom bilagor (*Bilaga C och D*) få fogas till statsrådsprotokollet.

*Departement-
chefen.*

Då år 1939 beslut fattades om inrättande av en hovrätt för Västra Sverige, var avsikten att den nya hovrätten skulle träda i verksamhet under bud-

getåret 1941/42. Härför förutsattes att en hovrättsbyggnad bleve uppförd i Göteborg. Vissa förberedande åtgärder för byggnadsfrågans lösande ha såsom framgår av det föregående vidtagits. Sålunda har Kungl. Maj:t beslutat antaga Göteborgs stads erbjudande att utan ersättning upplåta erforderligt markområde för ifrågavarande byggnad samt bidra till kostnaderna med ett belopp av 200,000 kronor. Byggnadsstyrelsen har sedermera efter uppdrag låtit utarbeta ett preliminärt förslag till en hovrättsbyggnad.

Det torde av olika skäl icke vara möjligt att fullfölja den ursprungliga planen att låta den nya hovrätten träda i verksamhet under nästa budgetår. Ur rättsskipningens synpunkt är det emellertid angeläget att uppskovet icke blir längre än som är oundgängligen nödvändigt. Från stadens sida har framhållits, att byggnadsföretagets snara igångsättande synes önskvärt jämväl med hänsyn till i Göteborg rådande arbetslöshet. Enligt vad jag inhämtat anser även arbetsmarknadskommissionen det vara angeläget att byggnadsföretaget kommer till stånd under den närmaste framtiden. Såsom byggnadsstyrelsen anfört är byggnadsföretaget av betydelse även för att bereda en i hög grad önskvärd arbetstillgång för stenindustrin. På grund härav får jag tillstyrka att medel nu ställas till förfogande för hovrättsbyggnadens uppförande.

Byggnaden bör vara av en sådan storlek, att den kan inrymma tre hovrättsdivisioner. Såsom jag anfört i det förslag till rättegångsbalk, som av Kungl. Maj:t den 14 februari 1941 godkänts såsom grundval för processlagberedningens fortsatta verksamhet, torde man nämligen preliminärt böra räkna med tre avdelningar i hovrätten för Västra Sverige. Riksdagen har också, såsom framgår av det föregående, uttalat att vid lösningen av den nya hovrättens lokalfråga borde beaktas, att slutlig ställning icke tagits till hovrättens domsområde och att framdeles en utvidgning av detta kunde ifrågakomma.

Vad angår byggnadens utformning är uppenbart, att denna framför allt måste bliva beroende av att byggnaden skall innehålla lokaler för offentlig rättsförhandling av tillräcklig storlek för detta ändamål. Enligt byggnadsstyrelsens förslag skulle i den större sessionssalen kunna beredas plats för fyrtio åhörare och i var och en av de båda mindre för sexton. Någon minskning av dessa lokaler torde svårligen kunna ske utan att deras användbarhet äventyras och grundsatsen om offentlighet vid rättsförhandlingar åsidosättes. Beträffande övriga lokaler torde samma normer böra följas som i motsvarande fall för närvarande tillämpas vid statliga byggnadsföretag. Vissa krav i fråga om en värdig utformning av byggnaden böra även upprätthållas såväl beträffande byggnadens yttre som beträffande de lokaler som skola tagas i anspråk för rättsförhandlingar. Göteborgs stad torde ock vid sitt erbjudande av en värdefull tomt och ett betydande kostnadsbidrag ha förutsatt, att hovrättsbyggnaden skulle erhålla ett utseende och en utformning i övrigt, som motsvarar dess ändamål och dess läge i närheten av flera av stadens främsta monumentalbyggnader.

Vid byggnadsföretagets utförande böra alla de besparingsåtgärder vidtagas, som ur teknisk synpunkt äro möjliga och ändamålsenliga. Härvid böra

givetvis beaktas de anvisningar om besparingar, vilka lämnats av civila byggnadsutredningen och äro förenliga med de i det föregående angivna kraven på byggnaden. Med hänsyn till vad härom anförts torde byggnadskostnaderna icke böra beräknas till högre belopp än 500,000 kronor, varav 300,000 kronor skola bestridas av statsmedel.

Anslag till byggnadens uppförande torde böra äskas å kapitalbudgeten för nästa budgetår. Med frågan om medelsanvisning till inköp av inventarier och annan utrustning kan tills vidare anstå. Sedan anslag beviljats och Kungl. Maj:t tagit slutlig ställning till frågan om byggnadens utformning, böra förhandlingarna med Göteborgs stad rörande markförvärvet slutföras.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av byggnad för hovrätten för Västra Sverige* för budgetåret 1941/42 å kapitalbudgeten under rubrik Statens allmänna fastighetsfond anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 300,000.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, förordnar Hans Maj:t Konungen att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

Bilaga A.

1940 års civila byggnadsutrednings utlåtande.*Till Konungen.*

Med återställande av bilagda remiss får 1940 års civila byggnadsutredning i underdånighet anföra följande.

Vid granskning av den för hovrättsbyggnaden i Göteborg uppgjorda planen har utredningen ansett sig kunna konstatera, att densamma ter sig mycket kostnadskrävande genom förhandenvaron av obehövliga hallutrymmen, stor våningshöjd, i nuvarande ekonomiska läge alltför rikligt utmäta lokaler samt ett relativt dyrbart utförande.

Ur principiell synpunkt har utredningen ansett sig böra inledningvis rikta uppmärksamheten därå, att programmet upptager särskilda arbetsrum för hovrättens samtliga ledamöter, ett krav som icke tidigare vunnit beaktande vid tillhandahållande av lokaler för hovrätterna och som alltså, därest det tillmötesgås, lär kunna förutsättas få konsekvenser jämväl för övriga hovrätter. Då utredningen icke funnit sig berättigad att i berörda avseende vidtaga en principiell ändring i ett program, som framgått efter sakkunnig-överbägande inom justitiedepartementet, har utredningen vid granskningen utgått ifrån att kravet ifråga beträffande nu förevarande byggnadsföretag skall tillgodoses. Däremot har utredningen sett sig oförhindrad att vid det detaljerade bedömandet av lokalbehoven tillämpa enahanda normer, som av utredningen tidigare för ämbetsbyggnader föreslagits och jämväl av Kungl. Maj:t godtagits. Ett motsatt förfarande skulle enligt utredningens bestämda uppfattning vara ägnat att med hänsyn till konsekvenserna ingiva de allvarligaste betänkligheter.

I senast berörda avseende vill utredningen framhålla, att presidentens ämbetsrum bör givas en golvyta av 24 kvm och rum för sekreteraren, vilken kan förutsättas mottaga besök av allmänheten, bör beräknas till 12 kvm. För ledamöter av domstolen, vilka icke avses mottaga besökande, torde ett golvutrymme av 9 kvm vara tillfyllest. Däremot bör för ordförande å division med tanke på rättens enskilda överläggningar beräknas ett golvutrymme av 18 kvm. För den kvinnliga biträdespersonalen böra anordnas gemensamma lokaler, i den mån densamma icke disponeras för expeditionsgöromål.

Vad beträffar det för byggnadens storlek betydelsefulla spørsmålet om de egentliga domstolslokalernas omfattning, vill utredningen erinra, att, därest sessionernas antal begränsas till 4 för vecka, uppenbarligen allenast två större salar bliva erforderliga. Vid större antal sessioner erfordras däremot, på sätt förslaget utvisar, tre sådana rum, av vilka två omkring 60 kvm och ett 90 kvm. Enligt utredningens mening har utrymmet i vart och ett av dessa tilltagits alltför spatiöst. Då hovrätten skulle bestå av en president och högst fjorton ledamöter, behöver plenisalen uppenbarligen icke givas större mått än 9 meter i längd och 5 meter i bredd. Emellertid avses sagda sal jämväl disponeras för den ena divisionens arbete, och med hänsyn till allmänhetens övervarande av förhandlingarna lär utrymmet böra tilltagas något större. Med bibehållande av förslagets principer synes lämpligen en av salarna böra göras något rymligare än de övriga. Utredningen vill för sin del

ifrågasätta, att den större salen erhåller en golvyta av 60 kvm, de båda övriga vardera 54 kvm. Beträffande rummen för vittnen, åklagare och advokater har utredningen bibehållit det i förslaget upptagna antalet med något reducerade utrymmen.

Rumshöjden i tjänsterummen synas i likhet med vad fallet varit beträffande övriga av utredningen granskade ämbetslokaler böra fastställas till 2.8 meter, i plenisalarna med tillhörande tjänsterum till 3.3 meter.

I fråga om material och utförande har utredningen icke funnit skäl påkalla någon väsentlig ändring av byggnadens yttre utformning, utan räknar med fot och yttertrappa av granit samt fasader av fogstruket tegel. Vidkommande material och utförande i övrigt lär ädelträ såsom väggbeklädnadsmaterial och annat dyrbarare material böra slopas och byggnaden givas enahanda förenklade standard, som enligt utredningens tidigare avgivna förslag skulle tillämpas i fråga om andra motsvarande byggnader.

Till närmare belysning av kostnadsfrågan har byggnadsstyrelsen ställt till utredningens förfogande en detaljerad beräkning, slutande å 600,000 kronor, däri dock ingår ett belopp av 20,000 kronor för konstnärlig utsmyckning, vilket icke lär i detta sammanhang böra tagas i beräkning. En granskning av beräkningen har ådagalagt, att kostnaderna i vissa delar angivits i överkant. Genom av tidsförhållandena betingad förenkling av material och utförande kunna byggnadskostnaderna enligt utredningens mening begränsas till 535,000 kronor. De reduktioner och förenklingar, som framgå av utredningens bifogade förslag,¹ vilket förslag utredningen för sin del förordar, möjliggöra ytterligare avsevärda besparingar. Med tillämpning av ett något högre kubikmeterpris, än som enligt utredningens mening bör läggas till grund för beräkningen av det ursprungliga förslagets kostnader, kan det av utredningen förordade förslaget uppskattas draga en kostnad av 410,000 kronor.

I detta ärendes handläggning hava utredningens samtliga ledamöter deltagit. Särskilt yttrande av herr Markelius bilägges.

Stockholm den 7 maj 1941.

För 1940 års civila byggnadsutredning.

Underdånigst
WILHELM BJÖRCK.

/Sten Lindgren.

¹ Här uteslutet.

*Bilaga B.***Särskilt yttrande av byggnadsrådet S. Markelius**

att biläggas 1940 års civila byggnadsutrednings underdåniga skrivelse den 7 maj 1941 angående nybyggnad för hovrätt i Göteborg.

Utredningen föreslår i första hand en reduktion av kostnaden för ifrågavarande byggnadsföretag från av byggnadsstyrelsen beräknad kostnad, 580,000 kronor (byggnadskostnaden utan konstnärlig utsmyckning) till 535,000 kronor. Denna reduktion har ansetts kunna genomföras delvis på grund av att byggnadsstyrelsens kostnader vore angivna i överkant och delvis genom att förenklingar i fråga om material och utförande kunde företagas. Genom att reducera kostnaderna för yttre arbeten och genom minskning av vissa planutrymmen och rumshöjder avses en ytterligare besparing på 125,000 kronor kunna åstadkommas.

Mot de ifrågasatta åtgärderna torde ur rent teknisk synpunkt intet vara att erinra. Den föreslagna begränsningen av byggnadskuben kan emellertid förordas endast därest de förminskade lokalerna, i första hand sessionssalarna, kunna anses fylla de utrymmesbehov, som uppkomma i samband med övergången till muntligt rättegångsförfarande. Enligt vad som framförts av de av statsrådet och chefen för justitiedepartementet särskilt förordnade sakkunniga, vilka medverkat vid upprättandet av det genom byggnadsstyrelsen framlagda förslaget, skulle detta icke vara fallet.

Den förordade sänkningen av byggnadens tekniska standard, vilken kan väntas medföra viss ökning i underhållskostnaderna, torde liksom även föreslagna reduktioner av olika utrymmen, särskilt sessionssalarna, icke kunna genomföras utan att byggnaden får en relativt oansenlig prägel. Det krav på en mot byggnadens ändamål svarande värdig och representativ utformning, som med skärpa framhållits av ovannämnda sakkunniga, torde icke kunna tillgodoses inom ramen av det reducerade belopp, som angivits i utredningens underdåniga skrivelse.

Stockholm den 7 maj 1941.

SVEN MARKELIUS.

P. M. av presidenten G. Bendz och expeditionschefen C. Romberg med anledning av 1940 års civila byggnadsutrednings yttrande ang. hovrättsbyggnaden i Göteborg.

Innan vi ingå på byggnadsutredningens uttalanden, vilja vi något beröra den nya hovrättens storlek och organisation — en fråga som givetvis i första hand är avgörande för planeringen av hovrättsbyggnaden. Utöver vad i detta hänseende anförts i den av undertecknad Bendz avgivna promemorian vilja vi framhålla, att enligt uttalande av statsrådet och chefen för justitiedepartementet i det förslag till rättegångsbalk, som Kungl. Maj:t den 14 februari 1941 godkänt såsom grundval för processlagberedningens fortsatta verksamhet, den nya hovrätten preliminärt beräknas komma att bestå av tre avdelningar med fem ledamöter å varje. Att hovrättsbyggnaden skall beräknas för tre divisioner är således ställt utom tvivel.

Ovannämnda uttalande av departementschefen bygger på att den nya hovrättens domsområde blir sådant detta bestämdes vid 1939 års lagtima riksdag, d. v. s. omfattande Hallands, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län. Emellertid innebar riksdagens beslut härutinnan ej ett definitivt avgörande av frågan om hovrättens domsområde. Första lagutskottet uttalade i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 29), att skilda meningar yppats, huruvida Skaraborgs län eller delar därav samt Värmlands län borde hänföras till hovrätten i Göteborg, att utskottet funne det förenat med vissa svårigheter att, då sådan utredning icke föreläge, att frågan om den slutliga indelningen i hovrättskretsar av Svea och Göta hovrätters områden kunde överblickas, fatta ståndpunkt i berörda spörsmål, samt att, även om utskottet funne övervägande skäl tala för att den nya hovrätten erhöle det minimiområde, om vilket alla syntes vara ense, utskottet med anledning av vissa i ärendet väckta motioner — i vilka yrkats att Värmlands län samt Åse, Viste, Barne och Laske domsaga i Skaraborgs län måtte hänföras till den nya hovrättens domsområde — ville understryka, att därmed slutlig ställning icke tagits till frågan om en eventuell utvidgning av Göteborgshovrättens domsområde i samband med landets slutliga indelning i hovrättsområden.

I en till detta utlåtande fogad reservation yrkade sex av utskottets ledamöter, att den nya hovrättens domsområde även måtte omfatta Värmlands län.

I anslutning till första lagutskottets ovan återgivna utlåtande yttrade statsutskottet vid 1939 års lagtima riksdag i utlåtande nr 228, i anledning av kungl. proposition om anslag till förberedande åtgärder för hovrättens upprättande, att utskottet utginge från att vid lösning av den nya hovrättens lokalfråga tillbörlig hänsyn toges till den omständigheten att slutlig ställning icke tagits till hovrättens domsområde, utan att framdeles en eventuell utvidgning av detta kunde komma i fråga. Detta statsutskottets utlåtande blev av riksdagen godkänt (skrivelse nr 372).

Vi hava velat fästa uppmärksamhet på vad sålunda förekommit och framhålla, att om vid den slutliga indelning i hovrättsområden, som förutsättes skola komma till stånd, domsområdet för Göteborgshovrätten skulle bli va-

sentligt utvidgat, det *kan* bliva erforderligt att organisera denna hovrätt på fyra divisioner. Detta gäller närmast, om såväl Värmlands som Skaraborgs län skulle föras till Göteborgshovrättens domsområde. En organisation på fyra divisioner skulle nödvändiggöra ytterligare ett sessionsrum samt även föranleda ökat behov av vissa andra lokaler.

Med hänsyn till byggnadsfrågans samband med frågan om den nya hovrättens domsområde vore det givetvis i och för sig önskvärt, att sistnämnda fråga bleve definitivt avgjord före beslutet i byggnadsfrågan. Då emellertid detta icke kan förväntas bliva fallet, hava vi utgått från att någon annan utvidgning av domsrådet icke ifrågakommer, än att Värmlands län i överensstämmelse med processlagberedningens förslag och ovan återgivna reservation i första lagutskottet kan komma att tilläggas det för närvarande bestämda domsområdet. En sådan utvidgning av detta skulle, såvitt nu kan bedömas, icke kräva, att hovrätten organiseras på fyra divisioner. Vi hava därför ansett oss kunna såsom utgångspunkt för bestämmandet av hovrättsbyggnadens storlek taga en på tre divisioner organiserad hovrätt.

Vi övergå därefter till de erinringar mot byggnadsprogrammet, som framställtts av civila byggnadsutredningen.

Byggnadsutredningen har framhållit, att den ansett sig oförhindrad att vid bedömandet av lokalbehoven tillämpa enahanda normer, som av utredningen tidigare för ämbetsbyggnader föreslagits och jämväl av Kungl. Maj:ts godkänts. I fråga om material m. m. har byggnadsutredningen vidare uttalat, att hovrättsbyggnaden borde erhålla enahanda förenklade standard, som enligt utredningens tidigare förslag skulle tillämpas i fråga om andra motsvarande byggnader. Med anledning av dessa uttalanden vilja vi framhålla, att det här icke gäller en vanlig ämbetsbyggnad utan en för offentlig rättsförhandling avsedd domstolsbyggnad. Såvitt det är oss bekant, har civila byggnadsutredningen icke haft att behandla någon fråga angående sådan byggnad.

Svenska staten är i fråga om domstolsbyggnader i det lyckliga läget, att den i mycket ringa utsträckning har att bekosta dessa. Underdomstolarnas byggnader uppföras och bekostas ju helt av tingslagen resp. städerna, och vad överdomstolarna beträffar, är det ytterligt sällan som fråga förekommer om uppförande av byggnad för en sådan domstol. De under detta århundrade förekommande fallen hava gällt hovrätten över Skåne och Blekinge samt hovrätten för Övre Norrland. När den förstnämnda hovrätten fick sin nuvarande domstolsbyggnad, bekostades densamma helt av Malmö stad, som även kostnadsfritt tillhandahöll tomt. För hovrätten för Övre Norrland användes en förut staten tillhörig byggnad, vilken är uppförd på en av staden Umeå skänkt tomt och som helt på denna stads bekostnad omändrades till lokaler för hovrätten. Det förefaller oss därför naturligt, att när det nu gäller uppförande av byggnad för en nyinrättad överdomstol — vilken byggnad givetvis bör beräknas bestå för århundraden — byggnaden får en med hänsyn till dess höga ändamål värdig utformning och i fråga om lokalutrymmet m. m. blir fullt ändamålsenlig. Härtill finnes så mycket större anledning, som ju Göteborgs stad lämnar ett mycket stort bidrag till byggnadskostnaderna.

Det viktigaste skälet mot de av byggnadsutredningen föreslagna inskränkningarna är emellertid, att om byggnaden uppfördes i enlighet med byggnadsutredningens förslag, densamma icke skulle — åtminstone vad angår lokalerna för offentlig rättsförhandling — på fullt tillfredsställande sätt fylla sin uppgift. En inskränkning av de för offentlig rättsförhandling avsedda rättssalarna i enlighet med byggnadsutredningens förslag skulle sätta

den nya hovrättens rättssalar i särklass. Vi vilja erinra om att de för muntliga förhör avsedda salarna i de nuvarande hovrättsbyggnaderna hava följande dimensioner:

Svea hovrätt	95	kvm
Göta »	71.5	»
Hovrätten öfver Skåne och Blekinge	82	»
» för övre Norrland	79	»

I Göteborgs rådhus finnes icke någon sessionssal med mindre golvyta än 78.5 kvm.

I samtliga dessa sessionssalar är takhöjden c:a 4 m eller däröfver.

Vi hava icke ansett erforderligt att införskaffa uppgift å rättssalarnas storlek i nyuppförda tingshus; det torde vara allmänt bekant, att dessa salar hava större dimensioner än flertalet av de anförda. Särskilt är takhöjden i allmänhet betydligt större.

Enligt vår bestämda uppfattning skulle offentliga rättegångssalar av de dimensioner, som byggnadsutredningen föreslagit, — 54 resp. 60 kvm golvyta och 3.30 m takhöjd — icke vara tillräckligt rymliga. Under rättsförhandlingarna skola ju i en sal vistas rättens ledamöter och tjänstemän — i allmänhet minst 7 personer — åklagare, advokater, parter och vittnen — ofta ett flertal —, varjämte man i många fall måste räkna med ett ofta stort antal tidningsmän och andra åhörare. Alla dessa kunna icke få plats på ändamålsenligt sätt eller erhålla erforderlig luftkub i en sal av den utsträckning och höjd, som byggnadsutredningen föreslår.

Byggnadsutredningen yttrar på tal om sessionssalarna, att om sessionernas antal begränsas till 4 för vecka, det uppenbarligen endast erfordras två större sessionssalar. Byggnadsutredningen torde därvid ha menat, att de 12 sessionsdagar per vecka, som med nämnda utgångspunkt skulle erfordras för en på 3 divisioner organiserad hovrätt, skulle kunna erhållas, om de två sessionsrummen, vilka ju representera 12 sessionsdagar per vecka, användas varje dag. Detta kan synas oemotsägligt. Av praktiska skäl är det emellertid icke möjligt att genomföra en sådan anordning som den antydda. Redan med nuvarande arbetssätt i hovrätterna är det svårt och i vissa fall ej möjligt att på förhand bestämma sessionsdagarna. Detta sammanhänger med bl. a. målens olikartade natur: en del äro mycket brådskande och böra företagas så snart de blivit färdigberedda, och tidpunkten härför kan ej alltid på förhand fixeras. I andra fall kan behandlingen av ett mål taga längre tid i anspråk än som från början beräknats. Om en anordning sådan som den byggnadsutredningen antyder redan med nuvarande rättegångssätt i hovrätt skulle vara svår att genomföra, så torde det icke vara möjligt att tillämpa densamma med det förändrade rättegångssätt, som skall införas i samband med rättegångsreformen. Vid utsättande av tid för den muntliga förhandlingen måste nämligen hänsyn tagas till ett flertal omständigheter, varför vederbörande division bör var obunden i valet av dag och tid för förhandlingen. Det må även erinras om att man på förhand ej kan veta, om målet tager mera än den från början utsatta dagen i anspråk. Med hänsyn till det anförda bör varje hovrättsdivision helst fritt disponera sitt sessionsrum.

Såsom bilokaler till rättssalarna hava i byggnadsstyrelsens förslag upptagits sex vittnesrum. Byggnadsutredningen säger sig icke vilja föreslå någon ändring härutinnan, ehuru den bifogade ritningen i detta avseende giver anledning till att så skulle vara fallet. Att antalet rum av detta slag är tillräckligt stort är mycket betydelsefullt. Vi vilja framhålla, att det icke blott är vittnen utan även åtalade som under domstolshandläggningen böra isoleras.

Detta kan vara särskilt viktigt i mål, där ett flertal åtalade avgivit divergerande berättelser. Det har icke ansetts erforderligt att upptaga celler för häktade. I de fall då mål angående häktad handlägges inför hovrätten, torde vederbörande under bevakning kunna förvaras i vittnesrum.

Byggnadsutredningen har uttalat, att det av byggnadsstyrelsen framlagda förslaget skulle vara särskilt kostnadskrävande på grund av bland annat »obehövligen hallutrymmen». Med anledning härav vilja vi endast framhålla, att den stora hallen å mellanvåningen, som delvis även går genom den översta våningen, fyller den viktiga uppgiften att vara förrum till rättegångssalarna. I denna hall få således parter, vittnen och allmänhet uppehålla sig i avvaktan på företräde.

Beträffande rumsprogrammet i övrigt föranleder byggnadsutredningens yttrande följande erinringar.

Bottenvåningen.

De för aktuaren-arkivarien avsedda expeditionslokalerna böra erhålla något större dimensioner än som angivits å såväl byggnadsstyrelsens som byggnadsutredningens planskisser. Möjligheten härav har antytts redan i styrelsens skrivelse. En dylik utvidgning torde ock lätt kunna åstadkommas efter den ökning av byggnadskroppen i dess helhet, som skulle bliva en följd av vad vi ovan framhållit.

Flygelbyggnaden.

För det såsom rum för sekreteraren betecknade rummet har utredningen beräknat en golvyta av allenast 12 kvm, innebärande en reducering med en tredjedel i jämförelse med byggnadsstyrelsens förslag. Att beakta är emellertid, att sekreteraren, vilken tillika skall fullgöra de på advokatfiskalen ankommande göromålen, bör kunna i sitt tjänsterum mottaga samt anordna överläggningar med såväl befattningshavare i hovrätten som ock besökande från underrätterna och andra. I sitt arbete behöver han vidare äga ständig tillgång till diaries, rotlar, registratur och akter, för vilkas förvaring hyllor och skåp måste uppställas i rummet. I betraktande härav nödgas vi bestämt beteckna det av byggnadsutredningen angivna utrymmet som otillräckligt. Redan de mått, som byggnadsstyrelsen föreslagit, torde i själva verket få anses tilltagna i underkant och utgöra ett minimum för vad som kan anses oundgängligen erforderligt.

Huruvida de i anslutning till sekreteraren-advokatfiskalens arbetsrum förlagda utrymmena till kanslibiträden skola anordnas som ett eller två rum är måhända av mindre betydelse, om blott de äro tillräckligt stora. Med den av byggnadsutredningen föreslagna reduceringen — från två rum om sammanlagt 24 kvm till ett rum om, av skissen att döma, 18 kvm — kan detta krav ej anses fyllt. Då arkivlokalerna ej befinna sig inom ett för arbetets behöriga gång bekvämt räckhåll, måste i biträdenas rum förvaras en anseelig mängd handlingar, av vilka särskilt renovationerna av underrätternas protokoll taga stor plats i anspråk. Mest ändamålsenligt synes vara att, på sätt byggnadsstyrelsen föreslagit, två rum om vardera 12 kvm anordnas, det ena avsett för sekreterare- och det andra för advokatfiskalsgöromål.

Byggnadsutredningens förslag upptager icke något väntrum för besökande till presidenten. Det må erinras, att presidenten ej blott är chef för hovrätten utan även framträder som representant för denna i förhållande till underdomstolarna inom hovrättens jurisdiktionsområde. Han mottager talrika besök av häradshövdingar och stadsdomare, deputationer o. s. v. Att dessa personer, medan de avvakta företräde, skulle vara hänvisade till den tränga och säkerligen ganska livligt trafikerade korridoren utanför presidentens ämbetsrum, synes icke tillfredsställande. Ett väntrum bör därför anordnas.

I enlighet med byggnadsstyrelsens förslag bör vid presidentens ämbetsrum finnas ett toaletterum.

Rumshöjden i flygelbyggnaden bör något ökas för att ej alltför mycket sticka av mot höjden i de i samma våning befintliga egentliga domstolslokaler.

Den nu förordade ökningen av utrymmena i flygelns övre våning skulle medföra en redan i och för sig synnerligen behövlig utvidgning av arkivet i bottenvåningen. Med den av byggnadsutredningen föreslagna reduceringen av arkivets golvyta — från drygt 100 kvm till omkring 70 kvm — kan det befaras, att arkivet inom en ej alltför avlägsen framtid skall visa sig för litet.

Våningen 2 trappor upp.

De tre rummen för fiskaler hava av byggnadsutredningen reducerats från 18 kvm till 12 kvm för varje. Då i vart och ett av dessa bör beredas arbetsplats åt tre personer jämte utrymme för dokumentskåp, är sistnämnda mått otillräckligt. Framhållas må, att redan enligt det ursprungliga förslaget de nu ifrågavarande tjänstemännens behov av arbetslokaler torde vara avsevärt sämre tillgodosett än vad fallet i allmänhet är beträffande befattningshavare i motsvarande tjänsteställning vid andra ämbetsverk.

För notarie eller motsvarande tjänsteman (expeditionshavande) upptager byggnadsutredningens förslag icke något särskilt arbetsrum. Ett dylikt är emellertid erforderligt såväl under nuvarande förhållanden som efter processreformens genomförande. För närvarande har expeditionshavanden bl. a. att sätta upp protokoll över divisionernas sessioner, ett arbete, som särskilt då det gäller de muntliga förhören kräver omtanke och noggrannhet. Enligt den föreslagna nya processordningen skola vittnesutsagor och partsutsagor, som avgivas under sanningsförsäkran, omedelbart protokollföras och utskrivs för att verifieras av vederbörande före förhandlingarnas slut. Att den tjänsteman, som har att fullgöra denna utomordentligt viktiga och säkerligen ofta svåra uppgift, behöver en ostörd arbetslokal ligger i öppen dag. I rummet bör plats kunna beredas för två personer samtidigt.

Att sammanföra den med maskinskrivning sysselsatta personalen i ett rum synes olämpligt såväl ur effektivitetssynpunkt som med hänsyn till svårigheten att skriva efter diktamen, då flera maskiner äro i gång. Det för ändamålet disponerade utrymmet bör därför uppdelas på minst två rum.

Hovrättens bibliotek har av byggnadsutredningen reducerats från föreslagna 32 kvm till allenast 24 kvm. Då flera personer böra kunna samtidigt bedriva studier i biblioteket samt möjlighet också bör finnas att där bereda stadigvarande plats åt ett biträde, som omhänderhar bokutlåningen, är redan förstnämnda mått ej fullt tillräckligt.

I översta våningen böra toaletter och kapprum anordnas för hovrättens befattningshavare. Det synes icke vara mer än rimligt, att dessa ej skola vara hänvisade till de för parter och allmänhet avsedda bekvämlighetsinrättningarna i bottenvåningen.

Vi vilja slutligen framhålla, att om det med hänsyn till det statsfinansiella läget skulle befinnas nödvändigt att reducera byggnadsprogrammet för den planerade hovrätten så väsentligt som byggnadsutredningen föreslagit, det enligt vår bestämda uppfattning vore bättre att låta med byggnadsfrågan anstå till dess förhållandena så ändrats, att en fullt ändamålsenlig och värdig byggnad kan beredas den nya hovrätten.

Stockholm den 13 maj 1941.

GUNNAR BENDZ.

CARL ROMBERG.

Byggnadsstyrelsens utlåtande.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 10 innevarande maj har byggnadsstyrelsen anbefallts att skyndsamt avgiva utlåtande över vad 1940 års civila byggnadsutredning anfört rörande ett av byggnadsstyrelsen i samråd med av statsrådet och chefen för justitiedepartementet utsedda sakkunnige utarbetat, med underdånig skrivelse den 26 mars 1941 framlagt skissförslag till ny hovrättsbyggnad i Göteborg, och får byggnadsstyrelsen med anledning härav i underdånighet anföra följande.

Den civila byggnadsutredningen förordar i sin skrivelse reduceringar av vissa föreslagna utrymmen, minskad rumshöjd i en del lokaler samt förenklingar beträffande byggnadens utförande. Med hänsyn till att vad utredningen sålunda föreslagit även berör den planerade byggnadens användbarhet, har byggnadsstyrelsen funnit sig böra införskaffa yttrande från ovan nämnda sakkunnige, presidenten i Göta Hovrätt G. Bendz och expeditionschefen i justitiedepartementet C. Romberg, vilka i anledning härav avgivit bilagda, den 13 maj 1941 dagtecknade promemoria. De sakkunnige framhålla häri att antalet sessionssalar icke kan minskas från det av styrelsen föreslagna, nämligen tre stycken, och att offentliga rättegångssalar av de dimensioner, som byggnadsutredningen föreslagit — 54 respektive 60 kvadratmeter golvyta och 3.30 meters takhöjd — enligt deras bestämda uppfattning icke skulle vara tillräckligt rymliga. Vidare ingå de sakkunnige på ett bemötande i ett flertal punkter av byggnadsutredningens erinringar och förslag samt förklara sig sammanfattningsvis anse att, därest det nuvarande statsfinansiella läget skulle nödvändiggöra en sådan reduktion av byggnadsprogrammet, som byggnadsutredningen föreslagit, det vore bättre att låta med byggnadsfrågan anstå till dess att förhållandena medgiva uppförandet av en fullt ändamålsenlig och värdig byggnad för den nya hovrätten.

För egen del får byggnadsstyrelsen anföra följande.

De storlekar å sessionssalarna, som byggnadsstyrelsen föreslagit och som redan innebär en minskning i förhållande till vad de sakkunnige ansett erforderligt, kunna enligt styrelsens bestämda mening icke ytterligare minskas utan att salarnas användbarhet äventyras. Styrelsen får i detta avseende framhålla, att de mindre sessionssalarnas storlek understiger det minimum, som av presidenten Bendz angivits i dennes till byggnadsstyrelsen ovan nämnda underdåniga skrivelse den 26 mars 1941 fogade promemoria.

Anledningen till att en sessionssal, avsedd jämväl att tjäna såsom hovrättens plenisal, gjorts större än de övriga är att hovrätten har behov av att vid mål av stort allmänt intresse disponera en lokal, som rymmer ett större antal åhörare. Givetvis hade helst varje division bort föfoga över ett dylikt utrymme, men det har ansetts möjligt att förutsätta utbyte divisionerna emellan av sessionssalar i mån av behov. Såsom av här bilagda planritningar¹ framgår, kan i de mindre sessionssalarna beredas plats för högst 16 och i

¹ Här uteslutna.

den större för högst 40 åhörare. Någon minskning i detta avseende lär icke kunna ifrågakomma utan att syftet med offentlig rättegång blir delvis förfelat.

Byggnadsstyrelsen vill vidare framhålla, att några obehövligen hallutrymmen icke förekomma. Den i mellanvåningen avsedda stora hallen skall för parter, vittnen och allmänhet tjäna såsom väntrum och förrum till samtliga sessionssalar och upptager dessutom i sig det utrymme, som under alla förhållanden kräves för trappa och vaktmästare.

Den av byggnadsutredningen föreslagna minskningen av våningshöjden i sessionssalarna med tillhörande tjänsterum från 4 till 3.3 meter finner styrelsen icke rimligen böra ifrågakomma. Den besparing, som kan vinnas genom en sådan minskning, är dessutom förhållandevis ringa och kan ej uppskattas till mer än omkring 7,000 kronor, en besparing som icke synes motsvara de påtagliga praktiska och hygieniska olägenheter, som åtgärden skulle medföra. För övriga lokaler har byggnadsstyrelsen föreslagit lägre rumshöjd, än vad byggnadsutredningen förordat.

Beträffande storleken av de för hovrättens ledamöter avsedda arbetsrummen får byggnadsstyrelsen framhålla, att styrelsen icke har något att erinra mot att samtliga de tjänsterum, som äro avsedda för ledamöter, vilka icke äro divisionsordförande, givas en storlek av allenast 9 kvadratmeter. Det utrymme, som därigenom skulle inbesparas, tillhoppa 18 kvadratmeter, bör emellertid enligt styrelsens mening utnyttjas för att tillgodose det berättigade önskemålet om toaletter i tjänsterumsvåningen samt för utökande av det knappt dimensionerade biblioteket.

Beträffande civila byggnadsutredningens yrkanden i övrigt får byggnadsstyrelsen i huvudsak instämma i vad de sakkunnige anfört. Byggnadsstyrelsen finner det sålunda uppenbart att en hovrättsbyggnad bör till form och utförande i övrigt planeras med hänsyn till att en av rikets överrätter där skall hava sitt säte och att det i övrigt gäller en byggnad, som kan förutses komma att länge äga bestånd och som dagligen skall mottaga en rättssökande allmänhet. Byggnaden bör således givas en värdig, mot sitt ändamål svarande utformning, och material och konstruktioner böra väljas med tanke på undvikande av kostsamt underhåll. Dessa synpunkter hava uppenbarligen också varit bestämmande för Göteborgs stad vid avvägandet av dess bidrag till byggnadens uppförande, vilket bidrag, om värdet av den erbjudna, centralt och vackert belägna tomten uppskattas till omkring 100,000 kronor, utgör 300,000 kronor.

Att tillgodose nu anförda, enligt byggnadsstyrelsens mening ofrånkomliga krav inom den av civila byggnadsutredningen angivna kostnadsramen av 410,000 kronor låter sig icke göra. Byggnadsstyrelsens förslag innebär en betydande nedprutning i fråga om ursprungligen framförda anspråk på utrymmen och utförande. Däremot har styrelsen ansett det föga förenligt med ekonomisk förtänksamhet att planera en från början uppenbart för knappt tilltagen byggnad eller att till den använda material, som icke erbjuda betryggande motståndskraft mot förslitning. Utredningen har i sin skrivelse icke närmare angivit i vilka särskilda delar den anser materialbesparingar kunna ske. Emellertid torde den åsyfta utbyte av beständigare material, natursten etc., mot annat och billigare. Vad som i detta avseende kan vinnas i form av lägre engångskostnad torde dock till stor del få erläggas i form av högre underhålls- och reparationskostnader.

I fråga om fasaderna har byggnadsstyrelsen föreslagit, att dessa i viss utsträckning skulle beklädas med natursten. Detta har skett dels för att få ett mot det frätande västkustklimatet hållbart material, dels därför att det här föreläge ett synnerligen lämpligt tillfälle att bereda den hårt betryckta

stenindustrien arbetstillfällen. Skulle emellertid Eders Kungl. Maj:t anse att dessa synpunkter icke kunna beaktas, har byggnadsstyrelsen för sin del intet att erinra mot att fasaderna i sin helhet utföras i tegelmurning, varigenom anläggningskostnaderna kunna nedbringas till 580,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen, som givetvis har för avsikt att vid ett vidare utarbetande av det av styrelsen framlagda skissförslaget noga tillse att alla möjligheter till besparingar iakttagas, kan icke finna att vad civila byggnadsutredningen anfört motiverar ett frångående av den plan för byggnadsföretaget, som detta förslag innebär. Med hänsyn såväl till behovet av ifrågavarande nybyggnad som till arbetslöshetsläget i Göteborg finner styrelsen att ett fullföljande av företaget enligt av styrelsen uppgjort program skulle bäst stå i överensstämmelse med det allmännas intresse, men styrelsen delar den i de sakkunnigas promemoria uttalade meningen, att om de nuvarande statsfinansiella förhållandena icke medgiva uppförandet av en hovrättsbyggnad efter det lokalprogram, som ligger till grund för ovannämnda skissförslag, samt med ett ur underhållssynpunkt fullt tillfredsställande utförande, det är att föredraga att låta med byggnadsföretaget anstå till dess förhållandena medgiva uppförandet av en för ändamålet fullt lämplig byggnad.

Remisshandlingarna återgå.

Stockholm den 13 maj 1941.

Underdånigst:

HENNING LEO.

Åke Tengelin.

Sten Zethelius.
